

Kwatera Ł, Kwatera na Łączce – miejsce pochówku przy murze cmentarnym Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie pomordowanych przez organa bezpieczeństwa publicznego http://pl.wikipedia.org/wiki/Kwatera_na_%C5%81%C4%85czce_-_cite_note-1 w latach 1945–1956, często w więzieniu mokotowskim. Także grób symboliczny z pomnikiem na tym cmentarzu.

Miejsca

Miejsce, w którym od połowy 1948 chowane były potajemnie ciała więźniów Więzienia mokotowskiego na tzw. "Łączce" znajdowało się na Cmentarzu Cywilnym – Powązki graniczącym wspólnym murem z dawnym Cmentarzem Wojskowym. Na miejscu tym urządzono kompostownię, potem śmietnik, a w 1964 roku włączono je do sąsiadującego Cmentarza Wojskowego nadając obu częściom – cywilnej i wojskowej nazwę: *Cmentarz Komunalny – Powązki*. Oprócz obecnej kwatery "Ł" dawniej E (plan z 1971 r., naprzeciw C27) (F, FII, FIII)^[4] miejsca dawnych grobów znajdują się także w dawnej kwaterze, pod obecnymi kwaterami M, MII i ŁII.

Symboliczna wspólna mogiła

Szacunki oparte na zeznaniach Alojzego Grabickiego dla Komisji Kosztirki wskazują na ok. 250 osób pochowanych bezpośrednio w kwaterze Cmentarza Komunalnego. Są to głównie wojskowi, zajmujący niejednokrotnie także po wojnie wysokie stanowiska w Wojsku Polskim mordowani przez tzw. Informację Wojskową głównie w więzieniu mokotowskim.

Osoby pochowane (symbolicznie) uwidocznione na pomniku: (Odstępy odpowiadają rzędom na tablicy pomnika)

- kpt. Stefan Głogowski "Józef" 1910-1948
- kpt. Józef Czerniawski 1896-1946
- ppor. Stefan Nowaczek "Wilk" 1919-1946
- Bolesław Panek 1923-1946
- Edward Grabarz 1925-1946
- ppor. Zygmunt Szymanowski "Lis" 1910-1950
- ppor. Zygmunt Kęska "Świt" 1917-1946
- Tadeusz Przybylski 1920-1951
- ks. ppor. Kazimierz Łuszczynski 1922-1946
- Edward Długosz "Kronikarz" 1918-1952
- Ksawery Grocholski "Leonard" 1903-1947
- Wiktor Komorowski 1926-1954
- Bolesław Wasutyński 1898-1951
- Andrzej Wlekiński 1922-1948
- Tadeusz Kościółek 1932-1953
- kmdr. Stanisław Mieszkowski 1903-1952
- kmdr. Jerzy Staniewicz 1903-1951
- kmdr. por. Zbigniew Przybyszewski 1907-1952
- płk. obs. Józef Maksymilian Jungraw 1897-1952
- płk.pilot August Menczak 1894-1952
- płk. pilot Władysław Minakowski 1902-1952
- ppłk. Roman Rypson 1899-1953
- płk. pilot obs. Szczepan Ścibior 1903-1952
- kpt. Franciszek Błażej 1907-1951
- ppłk. Kazimierz Gąsiorowski "Edyta" 1903-1952
- Władysław Lisiecki 1919-1952
- Konrad Dybowski 1919-1947
- por. Edward Nowicki 1910-1945
- mjr Ludwik Świder 1893-1952
- kpt. Waclaw Alchimowicz 1914-1948
- Eugeniusz Chudowolski 1925-1951
- Henryk Żmudzki 1900-1945
- Lechosław Roszkowski 1910-1948
- Tadeusz Łabędzki 1917-1946
- Tadeusz Cieśla "Żbik" 1919-1952
- ppor. Jan Lebedowicz "Szeliga" 1897-1951
- Tomasz Malczewski 1906-1945
- płk Antoni Wereszczyński 1890-1952
- Helena Trzcńska 1909-1947
- Władysław Borowiec 1916-1948
- Stefan Głowacki "Smuga" 1903-1949
- Antoni Siwiec 1907-1952
- chor. Adolf Kaczmarczyk "Grom" 1905-1947
- Stefan Skrzyszowski 1911-1953
- Lech Rajchel "Lesław" 1929-1954
- płk. Aleksander Rode 1909-1953
- płk. Zygmunt Sokołowski 1908-1953
- płk. Feliks Michałkowski 1907-1953
- mjr Zefiryn Machalla 1915-1952
- mjr Benno Zerbst 1923-1953
- ppłk. Lucjan Szymański "Janczar" 1897-1945
- mjr Stanisław Tabisz 1888-1948
- ppor. pilot Edward Pytko 1929-1952
- Zdzisław Klimpel 1902-1949
- kpt. lek. med. Witold Karlicki "Marian II" 1910-1947
- Arkadiusz Wasilewski "Biały" 1925-1949
- prof. Marian Grzybowski 1895-1946

- Tadeusz Polesiński 1918-1946
 - Augustyn Kania 1919-1954
 - Józef Marcinkowski "Wybój" 1900-1952
 - Zygmunt Urbański 1919-1946
 - Piotr Bańczyk 1906-1952
 - Henryk Gosik 1923-1951
 - Józef Boguszewski 1916-1951
 - Leszek Śliwiński 1931-1953
 - kpt. Zygmunt Wolanin 1914-1946
 - Władysław Dubielak 1924-1955
 - Julian Łabędzki 1921-1951
 - Franciszek Krawczykowski 1906-1952
 - Emil Jabłoński "Salomon" 1895-1949
 - Leon Knyrewicz 1924-1947
 - Ryszard Kuzubski 1929-1952
-
- Stefan Majewski 1910-1951
 - Bolesław Dominik 1918-1946
 - Waław Rogala 1925-1946
 - Wiesław Płoński 1924-1946
 - Ryszard Widelski 1913-1949
 - Stanisław Derkus 1925-1951
 - Jan Bielski 1924-1952
 - mjr Zygmunt Roguski 1886-1946
 - mjr Bolesław Lipski "Bartłomiej" 1890-1945
 - Jan Czeredys 1912-1948
 - Feliks Stroński 1899-1948
 - Waław Korwel 1914-1952
 - Józef Wołyniec 1917-1949
 - Piotr Stachowicz 1923-1951
 - Bogusław Pietrkiewicz 1930-1953
-
- Stefan Bronarski 1916-1951
 - Władysław Kwiatkowski 1921-1951
 - Edmund Zakrzewski 1909-1946
 - Zygmunt Tutkaj 1922-1945
 - Edward Dziewa 1925-1951
 - kpt. Tadeusz Zawadziński "Wojciech" 1918-1948
 - Roman Jaroszyński 1916-1946
 - Eugeniusz Smoliński 1905-1949
 - Tadeusz Głuchowski 1923-1952
 - Tadeusz Dziońsko 1928-1953
 - Marian Kaczmarek 1904-1953
 - Franciszek Michalski 1908-1953
 - mjr Grzegorz Doliwa Dobrowolski 1898-1952
 - Dinizy Sosnowski 1929-1953
 - Zygmunt Jakimiuk 1916-1946
-
- Roman Henryk Pawłowski "Orłow" 1925-1949
 - Władysław Stępnowski 1904-1950
-
- Roman Groński "Żbik" 1926-1948
 - Stanisław Łukasik "Ryś" 1918-1949
 - kpt. Józef Batory 1914-1951
-
- gen. bryg. Franciszek Kwiryn Herman 1904-1952
 - płk. Aleksander Krzyżanowski "gen.Wilk" 1898-1951
 - ppłk. Antoni Olechnowicz "Pohorecki" 1905-1951
 - ppłk. Łukasz Konrad Ciepliński 1913-1951
 - mjr Bolesław Kontrym "Żmudzin" 1898-1953
 - mjr Hieronim Dekutowski "Zapora" 1918-1949
 - mrj. Zygmunt Szendzielarz "Łupaszko" 1910-1951
 - kpt. Jan Morawiec "Remisz" 1915-1948
 - por. Konstanty Kociszewski "Górka" 1905-1946
 - rtm. Andrzej Rudolf Czaykowski "Garda" 1912-1953
 - ppor. Roman Rawicz Karwowski 1908-1946
 - kpt. Gracjan Fróg "Szczerbiec" 1911-1951
 - Waldemar Baczak "Arnie" 1922-1947
 - Lech Neyman 1908-1948
 - Feliks Antczak 1916-1945
-
- rtm. Witold Pilecki 1901-1948
 - Włodzimierz Marszewski "Gorczyca" 1891-1948
 - ppłk. Stanisław Kasznica 1908-1948
 - mjr Adam Lazarowicz 1902-1951
 - mrj. Karol Sęk 1893-1952
 - kpt. Adam Mirecki 1909-1952
 - kpt. Bronisław Chajęcki 1902-1952
 - por. Jan Wyszomirski 1913-1945
 - ppor. Zbigniew Romer 1917-1952
 - kpr. Stefan Pietusiński 1929-1953
 - por. Jan Przybyłowski 1917-1951
 - por. Mieczysław Sokołowski "Dakowski" 1910-1947
 - Stefan Górski "Brzeg" 1922-1948
 - Jerzy Stolarski 1921-1950
 - ks. Zygmunt Kaczyński 1894-1953
-
- Jan Rodowicz ps."Anoda" 1923-1948
 - płk. Mieczysław Oborski 1900-1953
 - Jerzy Jętkiewicz 1925-1953
 - Jerzy Miatkowski "Zawada" 1923-1949
 - Edmund Tudruj "Mundek" 1923-1949
 - por. Karol Chmiel 1911-1951
 - Adam Gajdek "Olek" 1915-1949
 - Zygmunt Ojrzyński "J 13" 1903-1953
 - Józef Krasowski 1901-1946

- Aleksander Wzorek 1929-1951
 - Wiktor Stryjewski 1916-1951
 - Zbigniew Bernatowicz 1924-1949
 - Stefan Tomaszewski 1897-1952
 - Jerzy Wierzbicki 1925-1951
 - Karol Rakoczy 1928-1950
 - Witold Bikulicz 1927-1952
 - Zdzisław Eichler 1908-1948
 - Jan Kuzko 1929-1953
 - Edward Bartkowski 1924-1946
 - Wacław Walicki "Teresa" 1903-1949
 - Jan Kruk "Tadeusz" 189-1954
 - Stanisław Kopik "Zemsta" 1914-1948
-
- Edwin Matecki 1916-1946
 - Stanisław Karwowski (1918-1946)
 - Wincenty Morawski 1931-1951
 - ppor. Zygmunt Wilczyński "Żuk" 1910-1950
 - Tadeusz Bejt 1923-1949
 - Stanisław Okniński 1923-1952
 - Franciszek Wyżykiewicz 1923-1946
 - Paweł Grieger 1918-1952
 - Telesfor Grewling 1932-1952
 - Henryk Borkowski 1913-1951
 - Stanisław Żabicki 1925-1952
 - Jan Koj 1925-1952
 - Stanisław Kopik "Zemsta" 1914-1948
 - Wincenty Paszuk 1925-1946
 - Zygmunt Woszczyński 1926-1953
-
- Jerzy Zakulski 1911-1947
 - Tadeusz Gałka 1920-1950
 - prof. Władysław Tarnawski 1885-1951
 - Zygmunt Maciejec 1911-1947
 - por. Bodgan Olszewski 1917-1946
 - Paweł Pałys 1896-1953
 - Wiktor Kuczyński 1903-1950
 - płk Jerzy Broński 1903-1950
 - Ryszard Cieślak 1926-1958
 - Napoleon Idzikowski 1924-1955
 - Jan Farbotnik 1919-1953
 - Mikołaj Łutczak 1924-1951
 - Aleksander Tomaszewski "Bończa" 1904-1949
 - Włodzimierz Miączyński 1923-1951
 - ppłk. Edward Pisula "Tama" 1898-1945
-
- gen. bryg. August Emil Fieldorf "Nil" 1895-1953
 - płk. Bernard Adamecki 1897-1952
 - ppłk. Zdzisław Barbasiewicz 1909-1952
 - ppłk. Stanisław Michowski 1900-1952
 - ppłk. Aleksander Kita 1912-1952
 - płk. Marian Orlik 1916-1953
-
- Bolesław Cześćcik 1924-1951
 - por. Edmund Rosochacki 1920-1952
 - ppor. Zygmunt Lercel 1921-1950
 - Helena Żurowska 1905-1949
 - Tadeusz Pelak "Junak" 1922-1949
 - kpt. Antoni Błaszczczyński 1903-1951
-
- Stanisław Stankiewicz 1903-1947
 - Leon Dziubecki 1904-1948
 - Stanisław Piwek 1900-1948
 - Adam Doboszyński 1904-1949
 - Jan Kaim 1912-1949
 - Edmund Bukowski 1918-1950
 - Tadeusz Klukowski 1931-1953
 - Zbigniew Ejme 1912-1953
 - Mieczysław Gągorowski 1922-1952
 - Stanisław Mierzwiński 1922-1949
 - Lucjan Minkiewicz "Wiktor" 1918-1951
 - mjr Józef Gumowski "Ziutek" 1916-1952
 - Tadeusz Leśnikowski 1916-1950
 - sierż. Józef Bahrycz 1925-1952
 - Stanisław Mittlener-Dąbrowa 1897-1953
-
- Leopold Rutkowski 1887-1949
 - Eugeniusz Falkus 1931-1952
 - Władysław Śliwiński 1921-1951
 - Edmund Pawliszewski 1912-1949
 - Marian Szymczak 1920-1955
 - ppłk. Stefan Długolecki 1906-1948
 - Władysław Ulanowski 1921-1948
 - Jan Wardak "Złośnik" 1916-1945
 - Jerzy Leopold Stiasny 1919-1946
 - Władysław Żwirek 1911-1946
 - Kazimierz Wojciechowski 1900-1945
 - Stanisław Kaczmarczyk 1922-1946
 - Stanisław Zalewski 1913-1947
 - Jan Piesiewicz 1902-1952
 - Stefan Ostrowski "Szczygieł" 1917-1945
-
- Kazimierz Tuszyński "Łoś II" 1924-1950

- ks. Rudolf Marszałek 1911-1948
- Władysław Dybowski (1892-1947)
- Mieczysław Kawalec "Żbik" 1931-1953
- Julian Czerwiakowski 1911-1953
- Mirosław Nowicki 1904-1948
- Józef Rzepka "Krzysztof" 1913-1951
- mjr Karol Jabłoński
- Apolinary Rybicki 1903-1947
- szer. Tadeusz Mroczkowski 1924-1946

Uczenie pamięci, dochodzenia

W wymienionych wyżej miejscach rodziny pomordowanych składały potajemnie kwiaty. Po 1956 r. niektórzy funkcjonariusze SB nieformalnie wskazywali miejsca rodzinom ofiar.

W 1956 roku sprawę utajnionych pochówków badał zastępca Prokuratora Generalnego PRL i członek PZPR Kazimierz Kosztirko stwierdzając w swoim protokole brak jakiegokolwiek dokumentacji więziennej wskazującej, gdzie kogo pochowano. Członkami komisji sporządzającej raport byli także ppłk Marian Frenkiel – ówczesny szef III. Oddziału Naczelnej Prokuratury Wojskowej, któremu zarzuca się udział w mordach oraz Jan Barczak – wicedyrektor Centralnego Zarządu Więziennictwa. Raport Kosztirki podpisany też został przez grabarza Władysława Turczyńskiego (brata ppor. Kazimierza Turczyńskiego, uczestniczącego m.i. np. w śledztwie przeciwko zgłodzonemu i pochowanemu na "Łączce" komandorowi Mieszkowskiemu^[13]).

Do stanu wojennego rodziny pielęgnowały miejsce na cmentarzu. W czasie stanu wojennego teren wyrównano i przeznaczono na nowe groby głównie zmarłych właśnie wojskowych. Przykładowo grób pochowanego wtedy Wenelczyka – dawnego oprawcy komandora Mieszkowskiego, znajduje się niedaleko przypuszczalnego miejsca rozrzucenia ciała zabitego komandora Mieszkowskiego^[14].

W marcu 1988 własne dochodzenie w celu ustalenia rzeczywistych miejsc pochówków podjęła dziennikarka – Małgorzata Szejnert. W październiku 1989 r. Ministerstwo Sprawiedliwości upubliczniło podjętą przy Centralnym Zarządzie Zakładów Karnych pracę nad pełną listą osób straconych w więzieniach PRL w latach 1945-56 oraz poinformowało o odnalezieniu Raportu Kosztirki. Zespół opracowujący listę podobnie nie odnalazł żadnej dokumentacji co do miejsc pochówków.

10 stycznia 1990 roku utworzony został Społeczny Komitet budowy pomnika, któremu przewodniczy żona jednego ze straconych adwokat Maria Romer-Kędzierska. Wmurowanie kamienia węgielnego pod pomnik odbyło się 1 listopada 1990. Autorem projektu jest mgr inż. arch. Dominik Mączyński.

Ekshumacje IPN

W latach 2012-2013 Instytut Pamięci Narodowej, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa oraz Ministerstwo Sprawiedliwości przy współpracy z Miastem Stołecznym Warszawa realizowały projekt naukowo-badawczy „Poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944-1956”. Prace ekshumacyjne rozpoczęto 23 lipca 2012 roku pod kierunkiem Krzysztofa Szwagrzyka. Już 24 lipca potwierdziły się przypuszczenia o masowych grobach ofiar zbrodni komunistycznych lat 1944–1956.. Podczas prac wykopaliskowych prowadzonych w lipcu i sierpniu 2012 roku wydobyto szczątki 117 osób; na kwiecień 2013 rok zaplanowane są dalsze prace na Powązkach, a na wrzesień 2013 roku - prace na Służewie. Wydobyte szczątki zostały poddane badaniom DNA z wykorzystaniem Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów

6 grudnia 2012 IPN ogłosił, że zidentyfikowano tożsamość szczątków trzech pierwszych ofiar: Edmunda Bukowskiego, Stanisława Łukasika i Eugeniusza Smolińskiego. 20 lutego 2013 podano nazwiska kolejnych zidentyfikowanych ofiar, wśród których znaleźli się: Stanisław Abramowski, Bolesław Budelewski, Stanisław Kasznica i Tadeusz Pelak.